

9. Шевченко О.А. Погода, клімат, прогноз і урожай // Вісник аграрної науки, 1991. – № 9. – С. 48–52.
10. Угрюмов А.И. Стихия, наука и мы // Человек и стихия. Научно-популярный гидрометеорологический сборник на 1990 год. – Л.: Гидрометеоиздат, 1990. – С. 2.
11. Хандошко Л.А. Економічна метеорологія: Підручник. – С.-Пб.: Гидрометиздат, 2005. – 490 с.
12. Дмитренко А. ЗаХЛЕБнемся // Агросвіт. – 2006. – № 6. – С. 15–17.
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2007р. №794 „Про невідкладні заходи щодо зменшення негативного впливу посухи та забезпечення формування ресурсів зерна врожаю 2007 року”.
14. Янцова К. Урожайні перспективи // Урядовий кур'єр. – 2007. – 24 липня.
15. Указ Президента України „Про деякі заходи щодо розвитку ринку зерна” від 18 вересня 2007 року №890.
16. Самар В. Хто на дні, хто в темі, а хто має зиск... // Дзеркало тижня. – 2007. – № 44. – 17 листопада.
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004р. № 368 „Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями”.
18. Настанова по службі прогнозів та попереджень про небезпечні і стихійні явища погоди (Наказ Держкомгідромету від 31 жовтня 2003 р. № 90). – К.: Державна гідрометеорологічна служба, 2003. – 28 с.
19. Державний класифікатор надзвичайних ситуацій. ДК 019-2001. – К.: Держстандарт України, 2002. – 16 с.
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. „Про затвердження Тимчасової методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру”.
21. Вишневський В.І., Токар Н.Ф. Мережа спостережень – основа функціонування галузі // Наукові праці УкрНДГМІ: Вип. 246. Гідрометеорологічні дослідження в Україні. – К.: УкрНДГМІ, 1998. – С. 5–20.

УДК 330.131.7

В.П. МАРТИНЮК
Тернопільський національний економічний університет

ОЦІНКА СИЛЬНИХ ТА СЛАБКИХ СТОРІН ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ РОЗРАХУНКУ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сьогодні не лише перед вітчизняною, але й світовою економічною системою постає комплекс нових викликів і загроз, які змушують уряди країн, міждержавні організації і наддержавні утворення вживати радикальні економіко-адміністративні заходи з метою стабілізації насамперед власних економічних систем. Однозначно відповісти на питання, які ставить світова фінансова криза, напевне, неможливо, оскільки потрібно ще багато часу, щоб переосмислити те, що відбувається у світовій фінансовій системі. Однак її витоки слід шукати в реальному секторі економіки, адже світова спільнота настільки захопилася економічною свободою і глобалізацією, що втратила пильність і залишила поза увагою стагнацію економіки США, до грошової

одиниці якої прив'язані більшість економік світу, інфляційну рецесію в економіках країн Європейського Союзу, що є основними торговельними партнерами багатьох державах. І вже потім слід говорити про спекулятивні грошові потоки і трансакції, ліквідність банків, квазігроші і, зрештою, негативний наслідок усіх процесів – фінансову кризу та перенесення її за "принципом доміно" на економіки країн, що розвиваються.

Сьогодні провідні економічні інститути для виявлення тенденцій розвитку окремих економік розраховують близько тридцяти різноманітних індексів і рейтингів, поза увагою яких залишають реальні економічні процеси. Наприклад, рейтинг конкурентоспроможності (Міжнародний інститут розвитку управління), індекс економічної свободи (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal), проект Doing Business (група Світового банку), індекс глобалізації (A.T. Kearney & Foreign Policy), індекс глобалізації – КОФ (Швейцарський інститут дослідження бізнес-циклів), індекс залучення прямих іноземних інвестицій та індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Конференція ООН з торгівлі та розвитку – UNCTAD) та інші.

Однак без відповіді залишається основне питання – чому ці індекси не показали спаду економічного зростання і кризи виробництва у провідних країнах світу. Використання системи національних рахунків теж не забезпечує бажаного результату, оскільки головною метою її запровадження 1952 р. ООН було впорядкування макроекономічної інформації, що передбачає розрахунок надто узагальнених показників.

Крім того, погляд на економічні процеси в країнах через призму таких індикаторів та індексів несе певні загрози для національних економік, оскільки ставлення до держави з боку світової спільноти, іноземних інвесторів та громадян залежить від об'єктивності й достовірності проведених розрахунків, що може надати такому процесу суб'єктивізму.

В умовах сучасної фінансової кризи необхідно ґрунтовно дослідити і проаналізувати сильні і слабкі сторони вітчизняної економіки для чіткого розуміння наявного економічного потенціалу нашої держави, загроз, які несе з собою глобальна фінансова криза.

Метою статті є оцінка позитивних і негативних явищ та процесів, що відбуваються в економіці України протягом останніх років, на основі розрахунку інтегрального показника економічної безпеки (ЕКБ) держави та обґрунтування на основі цього рекомендацій з удосконалення вітчизняної економічної політики.

Вивченню теоретичних, методологічних та практичних аспектів економічної безпеки держави присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців: Воропая Н.І., Власюка О.С., Гейця В.М., Жаліла Я.А., Мунтіяна В.І., Пирожкова С.І., Сундука А.М., Сухорукова А.І., Недіна І.В., Татаркіна А.І. Над обґрунтуванням інтегрального показника економічної безпеки на макрорівні працюють науковці Інституту економіки промисловості НАН України [1]; на мезорівні – дослідники Степаненко А.В. і Герасимов М.І. [2]. Однак у проведених дослідженнях часто використовуються експертні

оцінки та громіздкий математичний апарат, що створює складнощі при їх практичному використанні.

Урядом України вже здійснено кілька спроб розробити і запровадити Комплексну методичку оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів [3, 4, 5, 6], зокрема затверджено принципи, організаційні засади, систему індикаторів і їх порогові значення, на основі яких необхідно здійснювати комплексну оцінку стану економіки держави на макро- та мезорівнях. Проте широкого застосування ці методички не набули.

Для дослідження сильних і слабких сторін економіки України можна використовувати різні підходи і методички, починаючи від класичних теорій абсолютних і відносин переваг, теорії Хекшера–Оліна чи диспропорціональної теорії та закінчуючи сучасними економіко-математичними методами теорії економічного зростання. Постійний аналіз стану вітчизняної економіки здійснюють науковці Національного інституту стратегічних досліджень та Національного інституту проблем міжнародної безпеки [7, 8]. У нашому дослідженні для вивчення цього питання запропоновано використати інтегральний показник економічної безпеки держави.

Під інтегральним показником економічної безпеки держави (віл лат. integer – цілий) слід розглядати узагальнюючий макроекономічний показник, який комплексно характеризує сучасний стан економіки. Власне ЕКБ держави, як і національна безпека, має свою структуру (рис. 1).

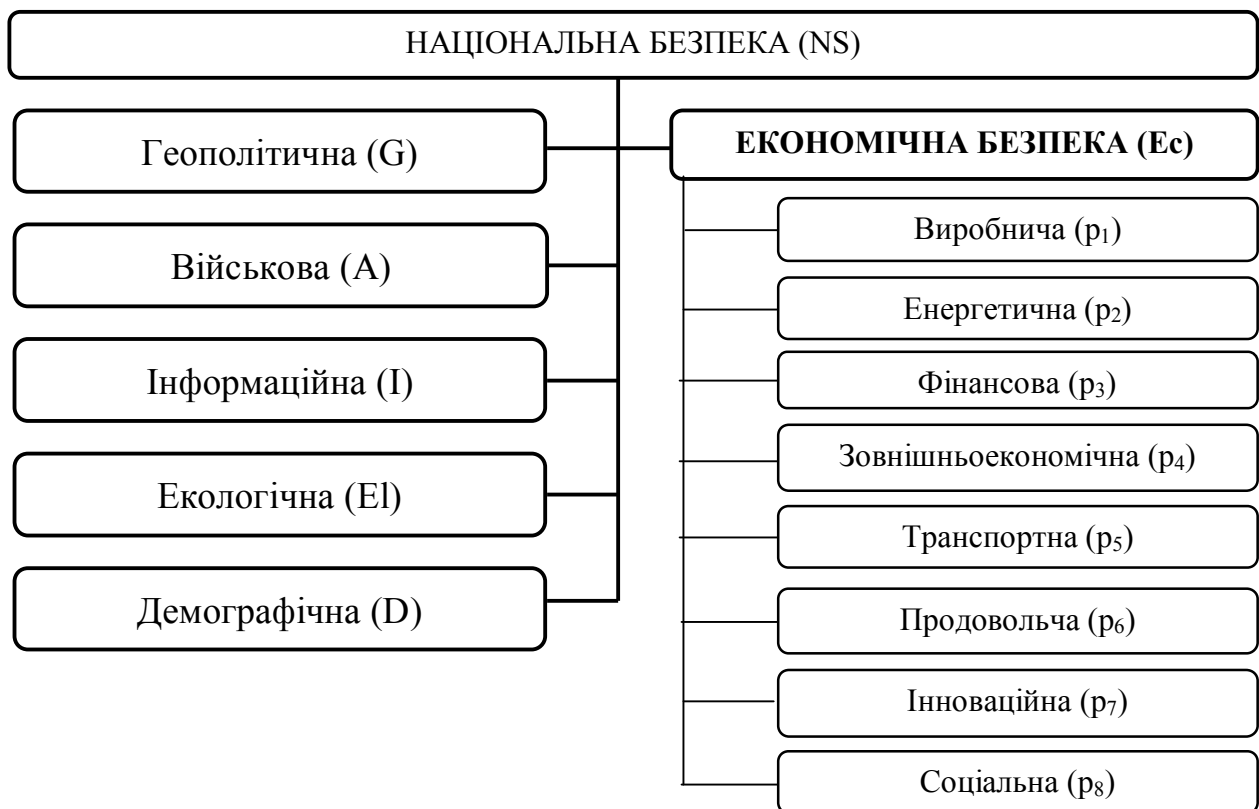

Рисунок 1. Структура національної безпеки держави

Як видно, значення інтегрального показника ЕКБ буде залежати від ряду вхідних параметрів (фактичного рівня індикаторів по окремих складових ЕКБ), які задаються змінними p_1, p_2, \dots, p_n .

Для розрахунку інтегрального показника ЕКБ держави використано метод вагових коефіцієнтів. Слід зазначити, що цей метод застосовували російські науковці для оцінки впливу окремих чинників, зокрема енергетичного, на стан ЕКБ [9]. Відповідно до методу вагових коефіцієнтів, загальна оцінка стану національної безпеки держави може здійснюватися на основі наступного алгоритму:

$$NS = a_1G + a_2A + a_3I + a_4El + a_5D + a_6Ec;$$

$$\sum_{i=1}^6 a_i = 1.$$

Розрахунок інтегрального показника ЕКБ необхідно здійснювати за допомогою формули:

$$Ec = k_1p_1 + k_2p_2 + k_3p_3 + k_4p_4 + k_5p_5 + k_6p_6 + k_7p_7 + k_8p_8;$$

$$\sum_{i=1}^8 k_i p_i = 1;$$

$$\sum_{i=1}^8 k_i = 1,$$

де a_i та k_i – вагові коефіцієнти, що визначають значимість та роль i -тої складової відповідно національної та економічної безпеки держави.

Формуючи статистичну базу для проведення комплексної оцінки стану ЕКБ держави, в сукупності необхідних показників слід виділяти три їх типи:

1) індикативні показники (індикатори) – допомагають робити висновки про рівень безпеки країни, вони відіграють роль індикаторів загроз ЕКБ і переважно є відносними величинами, які розраховуються для кожної складової ЕКБ;

2) показники, що безпосередньо формують індикативні, тобто на їх основі розраховуються індикативні показники i , відповідно, зміна яких безпосередньо впливає на індикатори ЕКБ. Цю групу показників можна назвати індикаторами I рівня;

3) показники II рівня – додаткові показники моніторингу ЕКБ, які опосередковано впливають на стан економіки держави.

З усієї сукупності статистичних показників ми вибрали по два-чотири індикатори для кожної складової ЕКБ, віддаючи перевагу відносним і достатньо динамічним, які володіють циклічною чутливістю (табл. 1).

Урахування індикативних показників та індикаторів I рівня в розрахунку інтегрального показника ЕКБ держави будуються на наступному припущенні: збільшення значення індикатора приводить до підвищення рівня ЕКБ держави і навпаки. Алгоритм розрахунку сумарних показників по окремих складових ЕКБ наведено в таблиці 2.

Індекси основних індикаторів економічної безпеки держави, по роках*

Складова ЕКБ	Назва індикатора	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Виробнича безпека	ВВП у порівняльних цінах	87,8	105,9	109,2	105,2	109,6	112,1	102,7	107,1
	ВВП у розрахунку на одну особу	88,5	106,7	111,1	106,3	110,5	113,0	103,5	107,8
	Продукція промисловості	88,0	113,2	114,2	107,0	115,8	112,5	103,1	106,2
	Інвестиції в основний капітал	71,5	114,4	120,8	108,9	131,3	128,0	101,9	119,0
Разом		335,8	440,2	455,3	427,4	467,2	465,6	411,2	440,1
Соціальна безпека	Кількість зайнятих	87,8	101,1	99,0	100,6	100,4	100,7	101,9	100,2
	Кількість зареєстрованих безробітних (на кінець року)	154,3	98,4	87,3	102,6	95,6	99,3	89,8	86,2
	Реальна середньомісячна заробітна плата	110,6	99,1	119,3	118,2	115,2	123,8	120,3	118,3
Разом		44,1	101,8	131,0	116,2	120,0	125,2	132,4	132,3
Фінансова безпека	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування по всіх видах**	30,1	34,5	-21,9	34,2	126,9	44,4	18,5	19,6
	Рентабельність операційної діяльності (всього за видами економіки***)	1,4	2,7	4,5	4,2	4,3	6,4	7,0	6,6
	Вимоги банків за наданими кредитами	39	162	145	148	161	131	162	171
	Індекс споживчих цін	281,7	125,8	106,1	99,4	108,2	112,3	110,3	111,6
	Валовий зовнішній борг, % від ВВП	48,6	54,2	53,6	51,1	47,5	47,2	45,8	51,2
Разом		-211,2	73,4	21,5	87,0	184,0	69,5	77,2	85,6
Продовольча безпека	Продукція сільського господарства	-35,0	-17,8	10,2	1,2	-10,9	19,7	0,1	2,5
	Виробництво с.-г. продукції на одну особу	-34,5	-13,9	11,3	2,1	-10,2	20,7	0,8	3,2
	Валовий збір зернових культур	-33,5	-27,9	62,3	-2,3	-47,8	106,6	-9,1	-9,9
	Виробництво м'яса всіх видів	-47,4	-27,5	-8,8	8,6	4,7	-7,2	-0,2	7,9
Разом		-150,4	-87,1	75	9,6	-64,2	139,8	-8,4	3,7
Транспортна безпека	Перевезення вантажів усіма видами транспорту	95,7	99,5	103,3	98,6	106,2	104,7	104,3	104,0
	Відправлення пасажирів транспортом загального користування	77,0	98,3	98,4	100,7	100,0	103,7	102,5	100,5
Разом		172,7	197,8	201,7	199,3	206,2	208,4	206,8	204,5
Енергетична безпека	Питома вага імпорту в обсягах споживання природного газу	83,8	93,7	75	92,5	92,0	77,7	83,2	85,4
	Втрати електроенергії в мережі загального користування по відношенню до обсягів виробництва, %	23,7	21,4	19,7	19,3	17,7	14,9	13,3	12,4
Разом		-107,5	-115,1	-94,7	-111,8	-109,7	-92,6	-96,5	-97,8
Зовнішньоекономічна безпека	Відкритість економіки (відношення зовнішньоекономічного обороту до ВВП)	-3,9	7,8	9,1	5,8	12,9	19,6	1,9	-2,4
	Експорт товарів і послуг, % від ВВП	48,3	54,9	55,4	55,1	57,8	63,6	51,3	47,3
	Темп зростання експорту товарів	3,6	8,2	9,5	10,7	24,0	42,6	7,5	13,2
	Коефіцієнт покриття імпорту товарів експортом	-5,6	1,1	1,2	4,0	2,2	12,6	-3,1	-11,8
Разом		42,4	72	75,2	75,6	96,9	138,4	57,6	46,3
Інноваційна безпека	Частка працівників з науковим ступенем, які виконують наукові роботи, %	9,2	11,7	11,8	11,9	11,9	12,1	12,4	13,2
	Частка інноваційно активних підприємств, %	9,6	15,2	15,9	15,3	15,1	13,7	11,9	11,2
Разом		18,8	26,9	27,7	27,2	27	25,8	24,3	24,4

* Складено автором на основі [10, 11, 12].

** Крім бюджетних установ.

*** Крім банків і бюджетних установ.

Індикатори I рівня та алгоритм розрахунку сумарного показника

Складова ЕКБ	Індикатор ЕКБ	Алгоритм розрахунку
Виробнича безпека	ВВП на одну особу, обсяги промислової продукції, інвестиції в основний капітал	Виробнича безпека = Σ всіх індикаторів
Соціальна безпека	Реальна середньомісячна заробітна плата (ЗП), кількість зайнятих (КЗ), кількість зареєстрованих безробітних (КБ)	Соціальна безпека = $ЗП + КЗ - КБ$
Фінансова безпека	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (ФР), рентабельність операційної діяльності (Р), вимоги банків за кредитами, наданими в економіку (ВБ), індекс споживчих цін (ІСЦ), валовий зовнішній борг (ВЗБ)	Фінансова безпека = $ФР + Р + ВБ - ІСЦ - ВЗБ$
Продовольча безпека	Продукція сільського господарства, виробництво с.-г. продукції на одну особу, валовий збір зернових культур, виробництво м'яса всіх видів	Продовольча безпека = Σ всіх індикаторів
Транспортна безпека	Перевезення вантажів усіма видами транспорту, відправлення пасажирів транспортом загального користування	Транспортна безпека = Σ всіх індикаторів
Енергетична безпека	Питома вага імпорту в обсягах споживання природного газу, втрати електроенергії в мережі загального користування по відношенню до обсягів виробництва	Енергетична безпека = Σ всіх індикаторів*
Зовнішньоекономічна безпека	Відкритість економіки, експорт товарів і послуг (% від ВВП), темп зростання експорту товарів, коефіцієнт покриття імпорту товарів експортом	Зовнішньоекономічна безпека = Σ всіх індикаторів
Інноваційна безпека	Частка працівників з науковим ступенем, які виконують наукові роботи, та інноваційно активних підприємств, %	Інноваційна безпека = Σ всіх індикаторів

* Вибрані в цьому випадку індикатори енергетичної безпеки будуть ураховуватися в розрахунку інтегрального показника ЕКБ зі знаком мінус

Якщо при формуванні фактичних значень індикаторів ЕКБ необхідно вдосконалювати статистичну вибірку індикаторів та якість статистичної інформації, то для обґрунтування вагових коефіцієнтів окремих складових ЕКБ можна запропонувати кілька методів. Зокрема:

- сумування;
- аналізу структури видаткової частини бюджету держави;
- використання міжнародних еталонів або значень, прийнятих в інших державах;
- аналіз структури валової доданої вартості;
- комбінований;
- експертних оцінок;
- розрахунковий.

Використання першого методу передбачає просте підсумовування всіх значень індикаторів без урахування вагових коефіцієнтів на основі запропонованого алгоритму розрахунку (див. табл. 2).

Використання методу, який передбачає аналіз видаткової частини бюджету держави, базується на припущенні, що саме обсяг фінансових ресурсів, який держава спрямовує в окрему галузь, відображає значення цієї сфери для країни на певному етапі розвитку. У нашій державі бюджетний процес вимагає суттєвого вдосконалення, оскільки спостерігаються значні перекоси в розподілі державних фінансових ресурсів (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл видатків бюджетів України та Російської Федерації

Складова економічної безпеки	Україна, 2007 р. *			Російська Федерація, 2005 р. **		
	тис. грн.	частка від усіх видатків, %	частка від усіх видатків на складові ЕКБ, %	тис. руб.	частка від усіх видатків, %	частка від усіх видатків на складові ЕКБ
Усього видатків	161819000,8	100	100	2675180471,5	100	100
Разом на складові ЕКБ	67464946,3	41,7	–	1480760846,9	55,4	–
Виробнича	539409,2	0,33	1,1	22089332,8	0,82	1,49
Енергетична	8733414,7	5,4	12,9	24281310,3	0,9	1,64
Фінансова	33570723,4	20,7	49,8	1123078813,8	41,9	75,8
Продовольча	8030285,5	4,96	11,9	44471179,6	1,66	3,0
Соціальна	3695687,9	2,28	5,5	29921156,4	1,11	2,02
Зовнішньоекономічна	877879,1	0,54	1,3	8255570,8	0,31	0,56
Інноваційна	10615674,1	6,57	15,7	110578077	4,13	7,5
Транспортна	1401872,4	0,87	2,1	118085406,2	4,14	7,9

* Додаток № 3 до Закону України “Про Державний бюджет України на 2007 рік” № 489-V від 19.12.2006р.

**Додаток № 9 до Федерального Закону “О Федеральном бюджете на 2005 год” № 173-ФЗ от 23.12.2004 // http://www.budgetrf.ru/Publications/2005/Adoption/Federal/Npd/Budgetlaws/173fz231204/173fz231204_short.htm

Як свідчить аналіз видаткової частини Державного бюджету України 2007 р., видатки на міністерства, діяльність яких формує ЕКБ держави, становлять 41,7%. Цей показник можна вважати цілком прийнятним, оскільки діяльність Міністерства оборони, Міністерства охорони здоров'я України та інших теж вимагають відповідного фінансування і роблять свій внесок у гарантування національної безпеки держави. Однак насторожує той факт, що в країні, яка намагається забезпечити конкурентоспроможність власних товарів на світових ринках та подальше економічне зростання, видатки на Міністерство економіки України та програми, які там реалізуються, Міністерство

промислової політики України у 8 разів менші, ніж на Міністерство внутрішніх справ України. У 2007 р. видатки на утримання Державної податкової служби України і Державної митної служби України разом становили 3%. При цьому видатки на заробітну плату працівників цих відомств дорівнюють лише 1/3 цієї суми, що заперечує теорію А. Ліндаля і зводить нанівець всі намагання побудувати ефективну фіскальну політику.

Для порівняння: в Російській Федерації на міністерства та відомства, що забезпечують ЕКБ держави, в 2005 р. було витрачено 55,4% від загальної суми видатків Федерального бюджету, а Федеральна податкова та митні служби разом отримують не більше як 2,2% загальної суми видатків (див. табл. 3). Тому для розрахунку інтегрального показника ЕКБ візьмемо структуру бюджетних видатків у Російській Федерації, застосувавши таким чином *третій метод визначення вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ*.

Метод аналізу структури валової доданої вартості передбачає використання як вагових коефіцієнтів для окремих складових економічної безпеки річну структуру валової доданої вартості (рис. 2). Оскільки валова додана вартість – це різниця між випущеною продукцією кожною галуззю та проміжним споживанням, то цей показник узагальнено відображає результати функціонування кожної сфери життєдіяльності та її вклад у виробництво валового внутрішнього продукту. Тому використання структури валової доданої вартості як вагового коефіцієнта для окремих складових економічної безпеки є цілком виправданим.

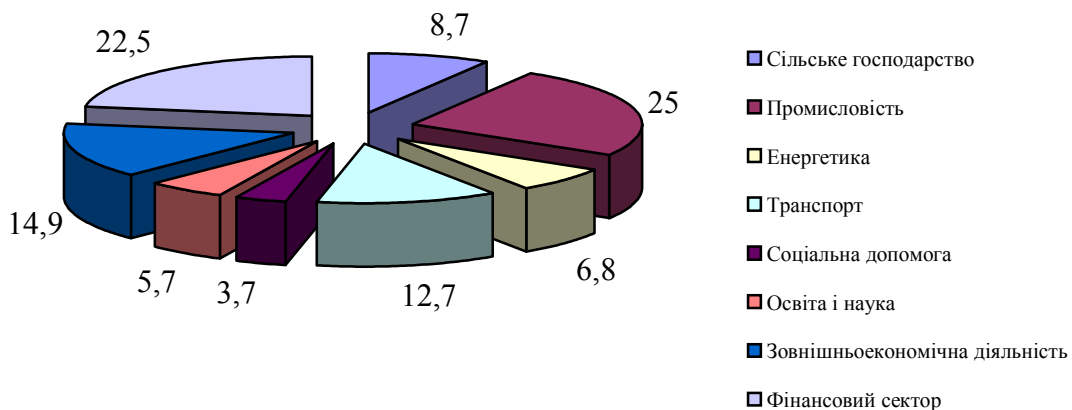
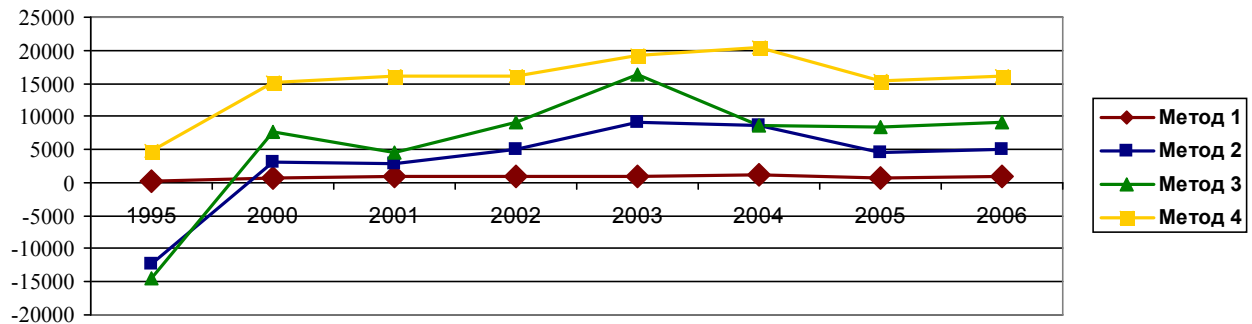

Рисунок 2. Вітчизняна структура валової доданої вартості, 2006 р. [10]

Комбінований метод передбачає поєднання кількох методів при встановленні вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ, а *метод експертних оцінок* залучення до обґрунтування вагових коефіцієнтів провідних науковців, практиків, експертів із проблем національної безпеки.

Якщо всі попередні методи не дозволяють одержати бажаного результату, то варто залучити складний математичний апарат. Зокрема, при розрахунку вагових коефіцієнтів доцільно використати теорію нечітких множин, лінгвістичну змінну, метод січних площин, метод дискримінативного аналізу, теорію непарних множин. Недоліком використання *розрахункового методу* є складний математичний апарат і громіздкі розрахунки, що ускладнює його практичне використання.

Узагальнюючи результати дослідження, для розрахунку інтегрального показника ЕКБ ми застосували перші чотири методи встановлення вагових коефіцієнтів для складових ЕКБ (рис. 3).

Рисунк. 3. Динаміка інтегрального показника ЕКБ, розрахованого різними методами

Як свідчать отримані результати, усі чотири підходи показали різну тенденцію розвитку національної економіки. Зокрема, перший і четвертий занадто згладжують фази економічного піднесення та спаду, другий і третій – демонструють подібну тенденцію, однак 2005 р. третій метод зафіксував відносну стабільність розвитку національної економіки, а другий – значний спад. Саме цього року спостерігалось сповільнення темпів економічного зростання та кризові явища в національній економіці. Тому можна зробити висновок, що другий метод розрахунку інтегрального показника ЕКБ найбільш точно характеризує тенденції розвитку економіки України. Однак не слід повністю відкидати й інші методи, оскільки у зв'язку з обмеженістю статистичної інформації в нашому дослідженні для розрахунку взято структуру валової доданої вартості за 2006 р. і використано їх стосовно до всіх років. Можливо, застосувавши структуру валової доданої вартості за відповідні роки, можна отримати набагато чіткіші результати.

Крім того, пропонований підхід дозволяє виявляти чинники (загрози), що сприяли зміні інтегрального показника ЕКБ, і таким чином зробити висновки про сильні та слабкі сторони вітчизняної економіки (табл. 4).

Таблиця 4

Чинники економічного спаду 2005 р. та подальшого економічного зростання 2006 р.

2005		2006	
Складова ЕКБ	Середнє значення	Складова ЕКБ	Середнє значення
Виробнича	-13,7	Виробнича	7,3
Соціальна	0,3	Соціальна	0
Фінансова	1,6	Фінансова	1,5
Продовольча	-9,9	Продовольча	-0,5
Транспортна	-0,2	Транспортна	-0,4
Енергетична	0,4	Енергетична	0,1
Зовнішньоекономічна	-11,4	Зовнішньоекономічна	1,6
Інноваційна	0,09	Інноваційна	0,04

Хоча в дослідженні не враховано статистичні показники за 2007–2008 р., очевидно, що найбільш чутливими до екзогенних чинників є виробнича, продовольча і зовнішньоекономічна складові ЕКБ держави. Останні не можна назвати слабкими сторонами вітчизняної економіки, а швидше – недореформованими. А недореформовані системи, як відомо, вимагають ще більших фінансових ресурсів. Фінансова криза 2008 р. показала неприпустиму залежність вітчизняної металургії і хімічної промисловості від зовнішніх ринків.

Підводячи підсумки нашого дослідження, до **сильних сторін вітчизняної економіки** можна віднести:

1) *наявний аграрний потенціал*, оскільки поточна ситуація на світовому ринку дозволяє Україні реалізувати його в повній мірі. Особливістю сучасної ситуації у всіх країнах світу є стрімке зростання цін на основні продукти харчування. За даними МВФ, у лютому 2008 р. ціни на продовольчі товари збільшилися на 39,1% порівняно з відповідним періодом минулого року. Це найвищий показник за останнє десятиріччя. Серед основних чинників, які спричинили ці процеси, виділяють поточні (посухи та зменшення запасів продовольства) і структурного характеру. До останніх відносяться:

- подорожчання цін на нафтопродукти, що, в свою чергу, зумовлює зростання витрат сільгоспвиробників на придбання добрив, транспортування, вартість виробництва продуктів харчування;

- підвищення попиту на біопаливо та, відповідно, сировину для його виробництва. Передусім це стосується зернових (пшениці), насіння олійних культур, цукру і рослинних олій [13].

Підтвердженням пріоритетності цієї галузі вітчизняної економіки є і той факт, що 2008 р. найпривабливішими об'єктами капіталовкладень для іноземних інвесторів було саме сільське господарство. Тут приріст сукупного обсягу іноземних інвестицій становив 149,7%, що є найвищим показником в Україні [14];

2) *географічне розташування*. Для підтвердження важливості цієї складової, достатньо лише одного факту: чотири з дев'яти міжнародних транспортних коридорів проходять територією України. До того ж 1994 р. Друга загальноєвропейська (Критська) транспортна конференція визначила дев'ять основних маршрутів міжнародних транспортних коридорів, Третя загальноєвропейська транспортна конференція (1997р.) додала ще чотири загальноєвропейські транспортні зони. За результатами багатьох досліджень, Україна займає перше місце в Європі за транзитними можливостями, однак більшість транспортних потоків обминають територію нашої держави через погану інфраструктуру;

3) *трудові ресурси*. Наявність великої кількості кваліфікованих кадрів у всіх сферах життєдіяльності, які все ще готові працювати за відносно невелику заробітну плату, розвинена система підготовки та перепідготовки кадрів є потужними чинниками для економічного прориву нашої держави;

4) *туристично-рекреаційний потенціал*, а саме екологічна чистота більшості областей країни, мальовнича природа та ландшафти, наявність

об'єктів історико-культурної спадщини (пам'яток архітектури, культури, монументального мистецтва та археології). Кожен регіон України в цьому аспекті є унікальним і неповторним. Завдяки південним курортам влітку і зимовим у Карпатах наша країна відноситься до тих держав, де однією з основних статей державних доходів є туризм.

Слабкими сторонами вітчизняної економіки України є:

1) *залежність від зовнішніх поставок енергоносіїв, дорогі енергоресурси, низький рівень упровадження передових технологій енергозбереження;*

2) *політична нестабільність, нестабільне і непередбачуване законодавство.* Починаючи з 2003 р., практично зупинилося системне реформування вітчизняної економіки. У цей час не вносились прогресивні зміни до Бюджетного, Митного, Земельного і Господарського кодексів України та інших законодавчих актів у сфері підприємницької діяльності й землекористування, а Податковий кодекс взагалі залишився поза увагою. Крім того, перманентні реприватизації сформували Україні імідж держави, де одне і теж підприємство можна приватизувати кілька разів;

3) *забюрократизованість, складність і корумпованість вітчизняної податкової та митної системи.* Аудиторською компанією PricewaterhouseCoopers разом із Міжнародним валютним фондом і Світовим банком проведено дослідження з вивчення податкового навантаження й адміністрування у 181 країні на прикладі модельної компанії, що займається виробництвом і роздрібними продажами квіткових горщиків. Україна 2008 р. зайняла 180-те місце за легкістю проведення податкових платежів і 172-ге – за кількістю часу, витраченого на сплату. Лідером рейтингу за цими показниками стали Мальдіви. У першу десятку ввійшли близькосхідні країни, зокрема Кувейт, Оман, Катар, Об'єднані Арабські Емірати. Для порівняння: за простотою сплати податків Росія 2007-2008 р. зайняла 134-те місце, а Україна 2007 р. – передостаннє місце в рейтингу, поступившись Білорусі. Підприємцям в Україні доводиться сплачувати 99 податків і витратити на це більше як 2 тис. год. При цьому в державну казну надходить 57% доходу громадян [15];

4) *незадовільний стан інфраструктури* (дороги, зв'язок, велика зношеність мереж тепло- та водопостачання).

Наведені сильні і слабкі сторони вітчизняної економіки не претендують на вичерпність та всеохопленість. У перспективі подальших наукових досліджень доцільно вдосконалювати методичні основи побудови і розрахунку інтегрального показника ЕКБ держави.

Література

1. Новікова О.Ф., Покотиленко Р.В. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізм забезпечення / Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк, 2006. – 408 с.

2. Степаненко А.В., Герасимов М.І. Оцінка економічної безпеки України та її регіонів // Регіональна економіка. – 2002. – №2. – С. 39–54.

3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів" № 113 від 04.02.2004 р.

4. *Постанова Кабінету Міністрів України "Про запровадження моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій" № 263 від 06.04.2005 р.*

5. *Постанова Кабінету Міністрів України "Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя" № 833 від 20.06.2007 р.*

6. *Наказ Міністерства економіки України "Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України" № 60 від 02.03.2007 р.*

7. *Україна в 2007 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку / Національний інститут стратегічних досліджень [електронний ресурс]
http://www.niss.gov.ua/book/Eks_d2007/indaex.htm.*

8. *Моніторинг гео економічних змін та індикаторів економічної безпеки // Національний інститут проблем міжнародної безпеки [електронний ресурс]
<http://www.niisp.gov.ua/monitoring/economy/monitor-geoeconomic-2008-12.pdf>.*

9. *Влияние энергетического фактора на экономическую безопасность регионов Российской Федерации / За ред. Татаркина А.И. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 1998. – 195 с.*

10. *Статистичний щорічник України за 2006 рік / За ред. Осауленка О.Г. – К.: Консультант, 2007. – 551 с.*

11. *Платіжний баланс і зовнішній борг України в 2006 році / Національний банк України. – К., 2007. – 88 с.*

12. *Подолець Р.З. Енергетичний баланс України: моделювання та прогнозування. – К.: Інститут економіки та прогнозування, 2007. – 147 с.*

13. *Бурковський І. Українська економіка в міжнародному контексті: проблеми та виклики // Дзеркало тижня. – 2008. – № 13 (692). – С. 4.*

14. *Данилишин Б. Світова фінансова криза – тест для України // Дзеркало тижня. – 2008. – 38 (717) [електронний ресурс]
[http://www/dt.ua/1000/1550/64350](http://www.dt.ua/1000/1550/64350).*

15. *Офіційний сайт журналу "Кореспондент" [електронний ресурс]
<http://ua.korrespondent.net/business/644486>*

УДК 66.012:658.567.1:368.075.8

І.В. НЕДІН, І.І. ГУСЕВА
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут"

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЙНИХ РІШЕНЬ ЯК ЧИННИК ПОТЕНЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ТЕРИТОРІЇ

Розвиток інтеграційних процесів є одним з основних чинників гарантування економічної безпеки України. Головні завдання промислово-інноваційної політики полягають у створенні надійної системи енергозабезпечення і, відповідно, гарантуванні енергетичної безпеки держави та водночас забезпеченні прийняттого рівня еколого-економічного стану держави і її територіальних утворень.